УДК 351.86(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.007

Одинець Тарас Ігорович
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди у Переяславі, Університет Григорія Сковороди у Переяславі
ORCID: 0009-0007-8486-7910

ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ, ЗАКОНОМІРНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Анотація. У статті досліджуються поняття, принципи, закономірності реформування публічного управління у сфері національної безпеки. З'ясовано, що у науковій літературі є низка підходів до визначення публічного управління. Запропоновано осучаснене розуміння поняття з урахуванням надзвичайних умов розвитку України. Акцентовано увагу, що терміни «державне управління» та «публічне управління» не є тотожними, прирівнювання понять викликано відсутністю зафіксованих визначень на законодавчому рівні. Доведено, що умовою ефективного публічного управління національною безпекою в умовах війни є формування нової управлінської парадигми, що поєднує децентралізацію рішень, стратегічну координацію, інформаційну відповідальність та ціннісно-орієнтоване лідерство. Проаналізовано основні принципи функціонування системи забезпечення національної безпеки. Виокремлено принципи публічного управління національною безпекою: національного інтересу, комплексності, превентивності, інноваційності, відкритості, прозорості, безперервності. Визначено, що реформування системи публічного управління – складний процес послідовних, системних змін задля забезпечення стійкості держави, її здатності протистояти сучасним загрозам. Узагальнено закономірності процесів реформування публічного управління національною безпекою в умовах воєнного часу та євроінтеграції: системність, стратегічна орієнтованість, адаптивність, легітимність та довіра, визначальна роль людського капіталу, інтеграція.

Ключові слова: публічне управління, публічне управління у сфері національної безпеки, реформування системи публічного управління, національна безпека, євроінтеграція.

Abstract. The article examines the concepts, principles, and regularities of reforming public administration in the sphere of national security. It has been established that the academic literature contains a number of approaches to defining public administration. An updated understanding of the concept is proposed, taking into account the extraordinary conditions of Ukraine's development. Emphasis is placed on the fact that the terms "state administration" and "public administration" are not identical; equating the two concepts is caused by the absence of legislatively fixed definitions. It is proved that a condition for effective public administration of national security in wartime is the formation of a new management paradigm that combines decentralization of decisions, strategic coordination, information responsibility, and value-oriented leadership. The main principles of the functioning of the national security system are analyzed. The principles of public administration in the context of national security are singled out: national interest, comprehensiveness, preventiveness, innovativeness, openness and transparency, and continuity. It is determined that reforming the public administration system is a complex process of sequential, systemic changes aimed at ensuring the resilience of the state and its capacity to withstand modern threats. The regularities of the processes of reforming public administration of national security under wartime conditions and European integration are generalized: systemic nature, strategic orientation, adaptability, legitimacy and trust, the decisive role of human capital, and integration.

Keywords: public administration, public administration in the sphere of national security, reforming the public administration system, national security, European integration.

Вступ

Реформування системи публічного управління національною безпекою в умовах воєнного стану та євроінтеграції є ключовим чинником модернізації управлінської діяльності. Без

підвищення соціальної ефективності та результативності публічного управління неможливо побудувати сучасну економіку, сформувати справедливі суспільні відносини, вийти на новий рівень життя населення, домогтися покращення міжнародного іміджу, забезпечити національну безпеку. Отримання статусу кандидата на членство в ЄС – стимул для України продовжити вже розпочаті у сфері публічного управління реформи.

Сучасний стан національної моделі публічного управління характеризується комплексом проблем: відсутність нормативно-правового регулювання поняття «публічне управління», системності реформування та розвитку публічного управління, дієвого корпусу публічної служби. Актуальним є реформування системи публічного управління національною безпекою України, спрямоване на удосконалення управлінської системи, упровадження європейських принципів та цінностей, подолання системних проблем.

Мета і завдання

Трактувати поняття «публічне управління», «реформування системи публічного управління», проаналізувати основні принципи, закономірності реформування системи публічного управління національною безпекою України.

Методи

У роботі використано загальнонаукові методи, системний та аксіологічний підхід.

Результати та обговорення

Багатовимірність та міждисциплінарний характер поняття «публічне управління» зумовлюють його неоднозначне трактування у наукових дослідженнях. Сутнісний зміст публічного управління розкриває Л. Новак-Каляєва: «… діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов’язків щодо формування та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави» [1, С.144]. К. Колесникова вважає, що публічне управління є одним із видів суспільного управління, яке реалізується через делегування влади суспільству, зокрема через процес децентралізації [2,С.112]. У праці О. Вольської, концепт публічне управління−система, що складається з механізмів державного управління: правового, організаційного, політичного, економічного та механізму місцевого самоврядування [3,С.16]. А. Мельник зазначає, що публічне управління є видом діяльності, спрямованої на реалізацію загальних інтересів суспільства і складається з таких компонентів, як державне управління (де суб’єктами є органи державної влади) та громадське управління (де суб’єктами є громадські організації). Їхня узгоджена діяльність сприяє підвищенню ефективності управлінського впливу[4].

Зовнішні впливи і суспільні реформи в Україні, зокрема реалізація демократичних принципів врядування, сприяють трансформації державного управління на публічне управління. Ототожнювати означені терміни не можна. Зазначене прирівнювання понять викликано відсутністю на рівні законодавства зафіксованих визначень «державне управління» та «публічне управління»; розбіжностями між декларованими концептами та реальним станом речей. Вагомим чинником є інституційна слабкість громадянського суспільства у реалізації державної політики, її зорієнтованості на суспільні потреби.

В. Кадала, О. Гузенко надають авторську позицію трактування поняття «публічне управління» з урахуванням надзвичайних умов розвитку країни: «…сукупність способів і прийомів проведення управлінських циклів, у межах внутрішньої діяльності державних установ, які здатні забезпечити процес досягнення національних інтересів та цілей за рахунок

організації діяльності суб'єктів публічної сфери, представників широкої громадськості та окремих громадських організацій» [5, С.52].

Таким чином, публічне управління – дієвий механізм досягнення суспільно значущих результатів, національних інтересів та цілей завдяки синергії зусиль держави та громадянського суспільства, орієнтованих на демократичні цінності.

Докорінна зміна безпекового середовища, характер сучасних загроз, необхідність переосмислення управлінських підходів у діяльності органів публічної влади, запровадження воєнного стану актуалізували потребу в інституційній адаптивності; оперативності ухвалення рішень; координації суб'єктів сектору безпеки і оборони. З'явилася нова управлінська модель, заснована на принципах динамічної стійкості. Результатами цієї трансформації стали: створення цивільно-військових структур управління; цифровізація безпекових процесів; легітимізація мережевої взаємодії держави та громади.

Публічне управління у сфері національної безпеки характеризується закономірностями й особливостями міжгалузевої та функціональної управлінської діяльності: управлінські впливи спрямовані на своєчасне прогнозування, виявлення, попередження та нейтралізацію загроз національним інтересам; охоплюють інтереси особи, суспільства, держави; управлінська діяльність спрямована на збереження, захист і примноження накопичених матеріальних і духовних цінностей. В умовах війни в Україні сформувалась нова управлінська парадигма, ознаками якої є децентралізація рішень та стратегічна координація. Критерієм ефективності публічного управління національною безпекою постає адаптивне, інформаційно стійке, ціннісно-орієнтоване лідерство, відповідальне перед суспільством за збереження довіри до державних інститутів. «Управління в кризі» перейшло в «управління розвитком в умовах загрози». Успіх реформування публічного управління залежить від гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, що має остаточно закріпити європейську модель державного управління в Україні.

Чинним законодавством визначені основні принципи функціонування системи забезпечення національної безпеки: верховенство права, підзвітність, законність, прозорість і дотримання засад демократичного цивільного контролю функціонування сектору безпеки й оборони; дотримання норм міжнародного права; розвиток сектору безпеки й оборони; демократичний цивільний контроль сектору безпеки й оборони; цілісність, узгодженість, системність планування у секторі безпеки і оборони; своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України [6].

Г. Ситник, М. Орел стверджують, що принципами функціонування системи забезпечення національної безпеки є: дотримання балансу життєво важливих інтересів людини, суспільної групи, суспільства і держави; забезпечення верховенства права і дотримання законності; повага до суверенітету інших держав; забезпечення адекватності заходів із захисту національних інтересів наявним загрозам; активне залучення інститутів громадянського суспільства та ЗМІ до реалізації політики національної безпеки;

підтримка наукових досліджень у сфері забезпечення національної безпеки і спеціальна підготовка висококваліфікованих фахівців [7, С.135].

Серед основних принципів публічного управління в контексті національної безпеки Д. Міщенко та Л. Міщенко виділяють наступні принципи: національного інтересу; верховенства права; системності; превентивності; інноваційності; відкритості та прозорості; безперервності [8, С.31].

Реформування системи публічного управління визначено як складний процес послідовних, системних змін, мета яких–підвищення ефективності та результативності публічного управління, задоволення суспільних потреб відповідно до сучасних викликів та для досягнення запланованих результатів, стратегічних цілей. Реформування системи публічного управління національною безпекою є закономірним процесом, оскільки в умовах глобальних викликів та геополітичних змін Україна особливо потребує адаптивної стратегії, яка може

ефективно реагувати на інформаційні, енергетичні, військові загрози. Важливим для вибору засобів, методів, механізмів забезпечення національної безпеки є геополітичний та економічний аналіз.

Реформування публічного управління в контексті забезпечення національної безпеки та євроінтеграційних процесів характеризується такими закономірностями: системність (комплексний характер змін у військовій, правоохоронній, економічній, соціальній, екологічній, інформаційній, культурній та інших вимірах безпеки); стратегічна орієнтованість (прогнозування загроз та розробка превентивних заходів); адаптивність (оперативність прийняття рішень, гнучкість структур, можливість швидкого перерозподілу ресурсів); легітимність та довіра (довіра суспільства до державних інституцій, діяльність яких характеризується прозорістю, підзвітністю, верховенством права; участь громадян у процесах прийняття рішень); визначальна роль людського капіталу (ефективність нових інститутів залежить від зміни управлінської культури, професіоналізму та доброчесності кадрів); інтеграція (нерозривний зв'язок національної безпеки з міжнародними механізмами колективної безпеки структур (ЄС і НАТО).

Висновки

Публічне управління – дієвий механізм досягнення суспільно значущих результатів, національних інтересів та цілей завдяки синергії зусиль держави та громадянського суспільства, орієнтованих на демократичні цінності. Умовою ефективного публічного управління національною безпекою є формування нової управлінської парадигми, що поєднує децентралізацію рішень, стратегічну координацію, інформаційну відповідальність та ціннісно-орієнтоване лідерство. Принципи функціонування системи забезпечення національної безпеки: верховенство права, прозорість, підзвітність, цілісність та системність планування, демократичний цивільний контроль, комплексність, інноваційність, відкритість, прозорість, безперервність.

Реформування системи публічного управління – головне завдання євроінтеграційного процесу України; складний процес послідовних, системних змін, мета яких – підвищення ефективності та результативності публічного управління, задоволення суспільних потреб відповідно до сучасних викликів та для досягнення запланованих результатів, стратегічних цілей. Публічне управління у сфері національної безпеки ґрунтується на багатовимірному підході, який охоплює військові, кібернетичні, інформаційні, енергетичні та гуманітарні сфери. Центральними принципами такої трансформації є превентивність, стратегічна гнучкість і міжвідомча кооперація.

У контексті забезпечення національної безпеки та євроінтеграційних процесів реформування публічного управління характеризується такими закономірностями: системність, стратегічна орієнтованість, адаптивність, легітимність та довіра, визначальна роль людського капіталу, інтеграція.

Список використаних джерел

1. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. Публічне управління: термінол. слов. НАДУ. 2018. С. 144.
2. Колесникова К. О. Публічне адміністрування в Україні: огляд літературних джерел. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 3. С. 112–119.
3. Вольська О. М. Публічне управління як системне явище в сучасному суспільстві. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. № 3. С. 15–20. DOI: 10.32851/2708-0366/2020.3.2
4. Мельник А. Ф., Монастирський Г. Л., Желюк Т. Л. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін. Економічна думка. 2009.

5. Кадала В. В., Гузенко О. П. Механізми публічного управління: наукові позиції та осучаснення змісту в умовах сьогодення. Центральноукраїнський вісник права та публічного управління. 2025. № 1 (9). С. 52–53. DOI: 10.32782/cuj-2025-1-6

6. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 14.11.2026)

7. Ситник Г. П., Орел М. Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України. Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2021. С. 135.

8. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Модернізація публічного управління як інструменту нейтралізації загроз національній безпеці. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2025. № 2. С. 31. DOI: 10.51547/ppp.dp.ua/2025.2.5